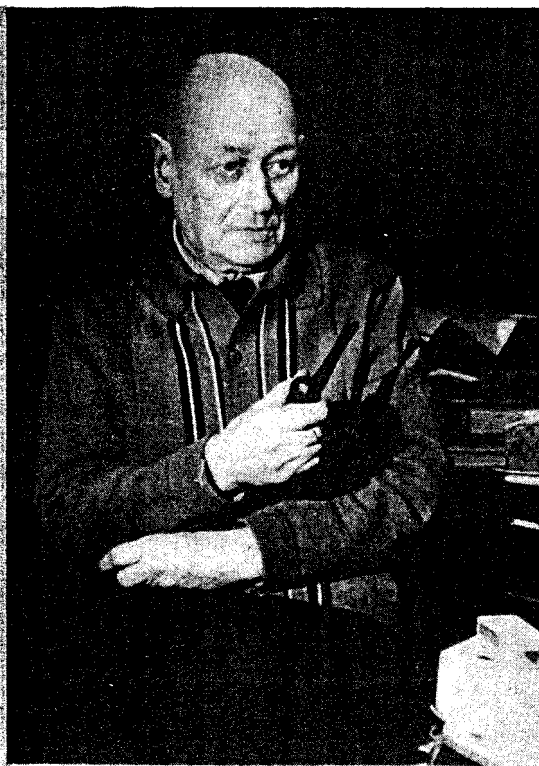

2. oktoobril oli kirjandusteadlase ja -kriitiku ning ühiskonnategelase Nigol Andreseni 85. sünnipäev. Selle teeneka mehe juured ulatuvad Rakvere rajooni. Sündinud 1899. aastal Virumaal Haljala vallas talupidaja perekonnas, õppis ta aastail 1912—1913 Vihula ministeeriumikoolis ning aastail 1914—1918 Rakvere Õpetajate Seminaris. Sageli viibis Nigol Andresen Rakvere mail 1940. ja 1941.

Nigol Andresen oma kodus jaanuaris 1978.

Anne-Malle Halliku foto

aastal. Ta esines nii noorte kui ka töötava rahva miitingutel ja koosolekutel. Kui eesti rahvas valis 1941. a. 12. jaanuaril esimesi saadikuid NSV Liidu Ülemnõukogusse, valiti Rakvere valimisringkonna nr. 771 saadikuks Nigol Andresen, tollal Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu esimehe teine asetäitja. Mandaadi pidulik kätteandmine sai teoks 16. jaanuaril 1941 Rakvere 1. Keskkooli aulas.

Esimeste vagude ajast

● JUUBELI JÄRELKAJA ●

Siinkirjutajal on olnud võimalik tutvuda lähemalt kultuurilooliselt väärtusliku dokumendiga Nigol Andreseni nooruspäevilt. See kujutab endast mahukat luulevihikut, mille esilehelt loeme: «Laulud. Väljakirjutused kirjanikkude teostest». Vihiku koostamist on toleaegne Rakvere seminaris õpilane Nigol (Nigol) Andresen alustanud 17. augustil 1916. Sama lehekülje ülanurgas leiduvast märkusest selgub, et tegemist on juba neljanda niisuguse vihikuga.

V alimik sisaldab nii algupärast kui ka tõlke- luulet. Kaasaegset eesti luulet esindavad M. Under, J. Semper, J. Barbarus, H. Visnapuu, J. Kärner, R. Reiman ja M. Heiberg, kusjuures mitmed nende luuletused on kopeeritud omaaegseist kirjanduslikest ajakirjadest. Meie klassikat esindab Kr. J. Peterson kolme luuletusega.

Arvukalt on sajandi alguse vene sümbolistlikku luulet (V. Brjussov, K. Balmont, A. Blok, Vjatšeslav Ivanov, A. Ahmatova, M. Kuzmin, F. Sologub, D. Merežkovski), muidugi kõiki originaalis. Erandiks on Toilas elanud I. Severjanin, kellelt on vihikus kolm luuletust H. Visnapuu tõlkes. Vene keeles on kopeeritud tõlkeid ka maailmakirjanduse klassikast (Dante, Fr. Petrarca, Š. Rustaveli, H. Heine, V. Hugo, H. Ibsen, uuemast ajast lisanduvad veel M. Maeterlinck ja G. Rodenbach).

Uuemast saksa luulest leiame originaalis näiteid S. Georget ja H. v. Hofmannstahlilt, klassikast on kopeeritud katkend Fr. Schilléri «Orleansi neitsist».

Erilist huvi on noor luuleharrastaja tundnud XIX sajandi prantsuse luulemeistrite Ch. Baudelaire'i ja P. Verlaine'i vastu, kelle luulet on nii originaalis kui ka eesti-keelsete tõlgete näol.

Vähemate rahvaste luulest on N. Andreseni pilku juba tol ajal peelnud seome (Aino Kallas, V. A. Koskinniemi, viimast on ta samas vihikus proovinud isegi tõlkida) ja läti (V. Dambergs) oma. Lausa üllatav on aga kõnealusest kogust leida väljapaistva leedu poeedi Balys Sruoga luulet autori enda venekeelses tõl-

kes. (Esimese raamatuna sellelt progressiivselts sõnameistriit jõudis V. Strikaitiene tõlkes eesti lugejateni alles 1976. aastal tema memuaarides «Jumalate mets».) B. Sruoga tõlkes on vihikus veel leedu poeedide A. Juodasai ja Z. Gele luuletusi.

Kokku leidub mustakaanelises vihikus ligi poolesaja autori värsivormis teoseid viies keeles. Ühe 16—18-aastase õpuri kohta on see võrdlemisi erakordne, liiati kui silmas pidades Esimese maailmasõja aegseid väikese maakonnalinna piiratud lugemisvõimalusi.

Vihiku on N. Andresen lõpetanud 1918. a. detsembris Narva-Jõesuus, kus ta alustas oma pedagoogilist kutsetööd. Paljusid selles kirjutises loetletud autoreid on ta hiljem süvenenult käsitlenud oma üle kuue aastakümne jätkunud kirjanduskriitilises toodangus — au niisugusele järjepidevusele! Nüüd vihikut uuesti üle lehitsedes äratub tähelepanu noore luulesõbra laialdane eruditsioon, kuigi me kahjuks enam ei tea, mida sisaldasid eelnenud (ja võib-olla järgnenudki) vihikud. Teiselt poolt tekib tahtmatult küsimus, mida kõike küll võivad tänapäeva noored luuleharrastajad meelespidamiseks oma analoogilistesse vihikutesse jäädvustada. Küllap leidub niisuguseid vihikupidajaid omajagu ka meie proosaliseks peetaval kaasajal.

Igäl juhul on N. Andreseni koostatud «koolipoisiantöoloogia» IV vihik tähelepanuväärne kirjandusloolise väärtusega ürik. Ühtlasi on see tõend selle kohta, et see, kes tahab palju teha, peab esimesi vagusid alustama varakult.

Anne-Malle HALLIK

Ühest sõjavastasest tõlketeosest

Riigi- ja ühiskonnategelase ning väljapaistva kirjandusloolase Nigol Andreseni hiljutise 85. sünnipäeva puhul oli meie avalikkuses korduvalt juttu tema kirjandusteaduslikust ja -kriitilisest tegevusest. Kuid juubilar on mitmeid aastakümneid tegetsenud edukalt ka ilukirjanduse tõlkijana, kusjuures tal on õnnestunud eestindada esmajoones neid autoreid, kes olid talle maailmavaateliselt lähedased. Nii oli ta meil esimesi saksa revolutsiooniliste kirjanike E. Toller, B. Brechti ja L. Franki tõlkijaid, prantsuse kirjandusest tõlkis ta juba 1920—ndail aastail H. Barbusse'i. 1936. aastal ilmus tema eestinduses M. Gorki «Ema», mida Nõukogude ajastul on korduvalt uuesti trükitud.

Pikemat aega on N. Andreseni huvi paelunud Saksa DV ühe juhtiva sõnameistri Arnold Zweigi (1887—1968) progressiivne loomine. Avaldanud 1959. aastal valimiku A. Zweigi novelle pealkirjaga «Vikerkaar», järgnes sellele pool tosinat aastat hiljem üks kirjaniku tippteoseid «Õppetund Verduni all». Sel puhul ei ole huvituseta heita põgus pilk teose saamisloole.

Juba Hitleri võimuletuleku eel oli A. Zweig inglise ajalehes «Manchester Guardian» hoiatanud, et natsid taotlevad militaristliku ülemusteriigi rajamist, olles peamiseks eesmärgiks seadnud Saksamaa taasrelvastumise. Riigipäeva-hoone süütamise järel jaanuaris 1933 emigreeris kirjanik ettenägelikult, mõni kuu hiljem põletati Berliinis ja teisteski Saksa linnades tema teoseid avalikult tuleriitadel. Kuid kodumaalt lahkudes oli sõnameistril kaasa viia oma romaani «Õppetund Verduni all» poolik käsikiri. Teos on mõeldud teatud jätkuks tema preisi militarismi ebainimlikkust paljastavale romaanile «Võitlus seersant Griša pärast» (1927, eesti tõlkes 1966. aastal).

Ajal, millal «Kolmas riik» juba valmistus intensiivselt Teise maailmasõja vallapästmiseks, ilmuski 1935. aastal Amsterdami «Õppetund Verduni all». Sündmustiku taustaks on 1916. a. veebruarist detsembrini kestnud hiigellahing Verduni ümbruses, kus Saksa vägede esialgne edu oli peagi peatatud. Kokku hinnatakse selles Esimese maailma-

sõja veriseimas lahingus hukunute arvu 700 000-le.

Romaani ühes peakuju Ber-
tini võime aimata kirjaniku enda autobiograafilisi jooni. Klassiteadlike seltsimeeste, sotsialistide Pahl ja Lebehe mõjul võrsub temaski arusaam imperialistlike tapatalgute kolletust mõttetusest. Ühtlasi valgustatakse teoses ka sõjast kasu lootvate ringkondade rahvavaenulikke mõttekäike. «Kapitalistid ei suuda rahu teha, ka mitte feodaalriigid — selle eest tasuvad nad kokkuvarisemisega,» arutleb rindevõitlejana haavata saanud Pahl. «Ainult rahvad teevad rahu, kui nad on kaotatud sõdade õnnistust juba küllalt kaua tunda saanud; seda võivad tõestada venelased.» Romaan lõpebki sõjas lüüa saanud Saksamaal valitsenud üldise depressiooni kujutamise-ga, mis oli mõeldud nagu hoia-tuseks vahepeal pealekasva-nud uuele sugupõlvele.

Kunstiliselt on Nigol Andreseni tõlge igati õnnestunud, säilitades originaalile omase, paiguti lausa aforismipärase mõttesädeluse ja küllaltki komplitseeritud kujundilisuse. Nõnda moodustab raamat väärilise lõpp-punkti tema ligemale pool sajandit kestnud viljakale tõlkijategevusele. «Õppetund Verduni all» ilmus meil paarkümmend aastat tagasi «Suurte sõnameistrite» sarjas. Võib-olla oleks aga tänapäeva tuumasõjaohuses õhk-konnas õige aeg avaldada teo-
sest uus trükk, mis aitaks nooremal sugupõlvel paremini mõista Lääne-Euroopas üha tugevneva rahupooldajate liikumise üllaid taotlusi.

Oskar KUNINGAS

1922. aastal tõi Hommikteater Tallinnas N. Andreseni tõlkes lavale saksa progressiivse kirjaniku E. Toller'i revolutsioonilisest paatosest kantud drama «Mass — inimene». 1978. aastal lavastati Hommikteatri juhi A. Bachmanni 80. sünniaastapäeva tähistamiseks Teatri ja Muusikamuuseumi katkendeid samast näiden dist N. Andreseni uues tõlkes. Pildil on stseen mainitud ettekandest kahe peaosalisega: Naine (Kadrinast pärit noor näitlejatar Katrin Saakas) ja Ohvitser (Ain Lutsepp).

H. SAARNE foto